

פרד"ס כיבוד דוד

מס' 101

ע"ש דוד שלמה בן ריבה ז"ל
ראש-הכולל הרב אורי פולק שליט"א

פרשת בהעלותך – פשט- אמרי קודש

"וידבר ה' אל משה לאמור: דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול המנורה יאירו שבעת הנרות. ועש כן אהרן, אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר ציוה ה' את משה"

במדרש (במ"ר פט"ו ו') איתא דבשעה שהקריבו הנשיאים קרבנותיהם. חלשה דעתו של אהרן אמר שמא נדחה השבט בשבילי. ואמר לו הקב"ה לגדולה מזו אתה מתקון. כי שלהם כל זמן שבית המקדש קיים קרבנות קריבין, אבל שלך אינה בטלה לעולם.

והקשו במפרשים דהרי גם המנורה נתבטלה בחורבן הבית ביחד עם שארי עבודת הקרבנות. ופירש הרמב"ן ז"ל כי זה קאי על נרות החנוכה. שהנס אירעה על ידי החשמונאים מזרע אהרן ועל אומרם "ועש כן אהרן וגו' ". פירש ברש"י הק' להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. וכבר רבו גם רבו פירושים למכביר בכוננת דברי רש"י ז"ל. מה הוא גודל הרבותא לאהרן קדוש ה' מה שלא שינה. והרי כל כהן אשר ישנה בעבודתו ממה שנצטווה, יתחייב בנפשו, ומפני מה דרשו זאת בדייקא בפרשת המנורה.

יתכן לומר קרוב להנ"ל. כי בשעה שציוה הקב"ה למשה לצוות את אהרן אחיו על הדלקת הנרות מסר לו הקב"ה גם כל הכוונות והייחודים והסודות הנעלמים הגנוזין והתלויין בה בהדלקת המנורה איך יכוון בעת הדלקת הנרות בכל הכוונות התלויות בהן. ועם כל זה נותר שפל ונבזה בעיני רוחו כמי שאין יודע שום כוונה. כי אם העלה את נרותיה כאשר ציוה ה' את משה. שעביד עבודתו על דעתא דמשה רעיא מהימנא קדישא שהוא צדיק הדור. וכל הכוונות וייחודים שהשיג בעצמו. לא היו חשובים בעיניו לכלום. וזה היה שבחו שלא שינה לעולם מזה הכוונה של אשר ציוה ה' את משה. וככה היה לעומתו גם משה רבנו ע"ה. כשעבד עבודת הקרבנות במשך ז' ימי המילואים. היה עושה נמי עפ דעתא דאהרן. מבלי שיתקנא כלל במה שאהרן הכהן עתיד להדליק המנורה ולאחר ימי המילואים). והגם שמשה רבינו ע"ה הוא שהאיר לישראל באור התורה הק', ואם כן אליו יאתה להאיר גם באור המנורה, כי מי עלה עוד למרום כמשה בהעלותו את הנרות אל מול פני המנורה עילאה, והשיג בעיני רוחו כל האורות התלויים בהדלקת הנרות, ועם כל זה לא התקנא בגדולת אחיו. וזוהי שבת אחים גם יחד, דהנהו תרין אחין קדישין משה עם אהרן לא קינאו אחד בגדולת אחיו, שכל אחד ביטל דעתו לגבי דעת אחיו, ולכן בזכות גודל הביטול שביטל אהרן דעתו לדעת משה, והדליק המנורה על דעת הצדיק, לכך זכה שלא יבטלו עבודותיו כנ"ל.

באופן אחר ירמוז. כי משום שהשיג אהרן הכהן במאמר פי השם יתברך ששלך אינה בטלה לעולם. קאי על נרות חנוכה כדברי הרמב"ן. וכמו שמרומז כן להדיא בתיבין בהעלתיך את הנרת, (חסירים ווי"ן כמשפט הכתובים). העולין מנין אלו שמונת הנרות חנוכה. ואם כן מאחר שצפה שתיפוק אותו הנס על ידי בני בניו החשמונאים, היה מקום שיכוין במחשבתו בעידן הדלקתו, תפלה קצרה על זרעו להצליח במלחמתם כנגד היוונים. או שיתנשאו במלכותם.

ועוד יתירה מזאת. דלאשר מובא שם ברמב"ן דמחמת שנטלו החשמונאים את המלכות לעצמם. נתבטלו מלכותם וזכרם. עד כדי שאמרינן (קידושין ע:): כל דאמר מדבית חשמונאי קאתינא. עבדא הוא וכו'. והנה כי כן ע"פ זה הוה אמינה שהתפלל זה איזה תפילה כל שהוא במחשבתו שלא יכרתו משפחת החשמונאים. ועם כל זאת לא שינה את תפקידו ממה שנמסר לו מפי הגבורה.

למני השבת:

בברכת שבת שלום וחג שמח
הרב אורי פולק שליט"א

אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך (משלי יג, ט)

שלמה המלך ע"ה המשיל נפש צדיק לאור מפני שהנפש אור שכלי לוקח מכסא הכבוד, והאור הוא אינו אלא מעצמותו וגופו, איננו בא לו ממקום אחר ואיננו תלוי בדבר אחר, והמשיל נפש הרשע לנר שאור הנר אינו מעצמו אבל תלוי בדבר אחר והוא השמן והפתילה, כי מיד שיכלה השמן והפתילה ידעך הנר מיד, כן נפש הרשע תלויה בקיום גופו, כי אין עיקר שמחתה רק בשמחת הגוף, ועל כן תכלה ככלות הגוף, והכליון הוא שלא תאור באור החיים, ואף על פי שאין לנפש מות, תענש בעונש מר ממות. ולפי שלא השתדל בדרכי האור אלא בדרכי החושך על כן תחול עליה מדת החושך והנה זה כליון חרוץ לנפש, והוא העונש שאין לו סוף ויסורין שאין להן קץ:

וזה שאמר שלמה ע"ה (שם יא, ז) במות אדם רשע תאבד תקוה, לא אמר במות רשע אלא במות אדם רשע, לבאר כי הנמשך אחר תולדות האדמה ומשתקע בתאוות הגופניות נקרא רשע, ועל כן במותו תאבד תקותו עמו כי לא היתה תקותו כי אם בעניני גופו לא בעניני נפשו, ומפני זה באבדן גופו תאבד תקותו. ומזה אמר ידעך, שהוא ביטול האור והוא העונש בנפש הרשע. ונראה לומר שאין לשון דעיכה ביטול לגמרי אלא שלא תאיר ותזכה לנועם הראוי לה, וכן אמר בלדד גם אור רשעים ידעך ולא יגיה שביב אשו (איוב יח, ה), אך לשון כיבוי הוא ביטול לגמרי, והעד דעכו כפשתה כבו (ישעיה מג, יז). אבל במעלת נפש הצדיק הזכיר ישמח והוא השכר, כי לשון שמחה תוספת השגה ורוח הקודש וזה אנכי אשמח בה' (תהלים קד, לד), וכן ישמח ה' במעשיו (שם, לא), ולפי שהצדיקים עובדים להקב"ה בשמחה על כן זוכים למעלת השמחה לעולם הבא כי מדת השמחה תחול עליהם ושואבת נפשם ומקיימת אותם לנצח:

ועוד לטעם אחר המשיל נפש הצדיק לאור לפי שנבראת ביום ראשון עם בריאת האור הראשון, ויש פסוק מדבר בנפשותיהן של צדיקים מעיד על זה, הוא שכתוב (דברי הימים א ד, כג) עם המלך במלאכתו ישבו שם, והיא מעותדת לאותו האור הנברא ביום ראשון. ומצינו חמשה אורים בפרשה וכן לנפש חמשה שמות. האור הוא תחילת הנבראים היה ועליו אמר דוד ע"ה (תהלים קיט, קל) פתח דבריך יאיר מבין פתיים, ודרשו חז"ל (בראשית רבה ג, א) פתח דבריך יאיר, מפתח פומך לן הוה נהורא שנאמר (בראשית א, ג) ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור. האור הוא הוציאו הקב"ה מתוך החושך, לא כמלך בשר ודם, מלך בשר ודם מדליק נר מנר שמא יכול להדליק נר מתוך החושך, ואילו הקב"ה הוציא אור מתוך החושך דכתיב (שם, ב) וחושך על פני תהום, וכתוב בתריה יהי אור ויהי אור.

וכן אמר הכתוב (איוב יב, כב) מגלה עמוקות מני חושך ויוצא לאור צלמות, וכן אמר דניאל (דניאל ב, כב) ודרשו חז"ל עמיקתא זה מעשה מרכבה, ומסתרתא זה מעשה בראשית, ידע מה בחשוכא וחושך על פני תהום, ונהורא עמיה שרא ויאמר אלוקים יהי אור. כיון שהוציא הקב"ה האור מתוך החושך אינו צריך לאור של בשר ודם, שכן אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קלט, יב) גם חושך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה. וכיון שהכל הוא לפניו יתעלה שוה, כחשיכה כאורה, מהו זה שכתוב (שם יח, יב) ישת חושך סתרו, זה כינוי לרוב הסתר השגת ה' יתברך, כי המשיל השגתו לחושך מפני שהמקום החושך אי אפשר להשיג מה שבתוכו, ורמז לך הכתוב כי החומר שלנו הוא המסך המונע והחושך המבדיל בין ה' יתעלה ובינינו שאין בנו כח לראותו. וזהו לפי דעתי הנה זה עומד אחר כתלנו (שיר השירים ב, ט), יאמר כי זה אלי ואנוהו כותל מפסיק בינינו ובינו והוא החומר, והבן זה.

ואם כן סתרו חושך מצד השגתנו שהיא קצרה בהיותנו בחומר, וכולו אורה מצד עצם כבודו, וזהו שאמר כחשיכה כאורה, ואף על פי שכולו אורה ואינו צריך לאורה שלנו נצטוינו במשכן ובמקדש לכבוד הבית שהשכינה שורה עליו שנדליק נרות המנורה, וזהו שכתוב:

(ב) בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. לשון בהעלותך על שם השלהבת שהיא עולה מאליה. והחכמים ז"ל עושין אותו מלשון עילוי, שכך אמרו במדרש (תנחומא בהעלותך ד ה) בהעלותך אמר הקב"ה לא שאני צריך לאורה שלכם אלא שתאירו לפני כדרך שהארתי לכם במדבר בעמוד האש, כדי לעלות אתכם בפני האומות שיהיו אומרים היאך ישראל מאירים לפני הקב"ה לפי שהוא מאיר לכל, והלא מתוך החושך הוצאתי אורה ואיני צריך לאורה שלכם, והרי העינים שבאדם יש בתוכן לבן ואינו רואה מתוך הלבן אלא מתוך השחור.

ועוד הברק הזה תולדות אש של מעלה והוא יוצא ומבהיק לכל העולם שנאמר (יחזקאל א, יג) ודמות החיות מראיהן כגחלי אש בוערות כמראה הלפידים וגו' ומן האש יוצא ברק, ומבהיק לכל העולם ואיני צריך לאורה שלכם, ולמה צויתי אתכם, בשביל להעלותך, כדי לעלות אתכם בפני האומות, עד כאן:

בהעלותך את הנרות וכו'

במדרש (במ"ר פט"ו א') אנו מוצאים בהרבה מקומות ציוה הקב"ה על הנרות ועל הדלקתם בשמן זית, ואתה תצוה את בני ישראל וגו' (שמות כ"ז כ), על המנורה הטהורה יערך וגו' (ויקרא כד ד), אף כאן בהעלותך את הנרות. זה שאמר הכתוב (ישעיה מב כא) ה' חפץ למען צדקו. יגדיל תורה ויאדיר, ע"כ.

ועוד אמרו רבותינו ז"ל (במ"ר פט"ו ו') למה נסמכה פרשת המנורה אל חנוכת הנשיאים, אלא מכיון שראה אהרן הכהן שכולם הקריבו לחנוכת המזבח, ושבתו לא הקריב, חלשה דעתו. אמר לו הקב"ה: "חייך שלך גדולה משלהם, שאתה עומד ומטיב את הנרות, ואינה בטלה לעולם".

והקשה הרמב"ן כי לא נתברר למה נחמו עם הדלקת הנרות ולא נחמו עם קטורת בוקר וערב וכו', או בחביתי הכהן גדול ובעבודת יום הכיפורים אשר נכנס לפני ולפנים. ועוד הקשה למה נחלשה דעתו, והרי גם הוא הקריב בראש חודש ניסן, וכן בענין הנרות מה נחמה היתה שאינה בטלה לעולם. והלא בחורבן בית המקדש נתבטלה? ותירץ שרמז על נרות חנוכה שהיה בימי חשמונאי ובניו. שהם מזרעא דאהרן הכהן. ולפיכך הסמיך פרשה זאת. לפרשת חנוכת המזבח. עכת"ד.

ולכאורה צריך להבין מה תירץ בזאת, הלא נר חנוכה אין מדליקין אלא פעם אחת בשנה ולא תמיד. אמנם יש לומר על דרך שאמרו חז"ל (שבת כ"ג): הרגיל בנר. הוויין ליה בנים תלמידי חכמים. ופירש ברש"י דעל ידי נר מצוה דשבת וחנוכה. בא תורה אור. ולפי זה יובן שפיר כי מה דקאמר ליה שלך אינה בטלה לעולם, דהיינו ע"י שמקיימים נר המצוה דשבת וחנוכה. זוכים לדורות תלמידי חכמים. שנאמר (ישעיה נט כא) לא ימושו מפירך, ומפי זרעך, ומפי זרע זרעך מעתה ועד עולם. ומהכא דרשו רבותינו (ב"מ פ"ה). דכל שהוא ובנו ובן בנו תלמידי חכמים. שוב אין התורה פוסקת מזרעו. ועל דרך הזה היה באהרן. לאשר תורת אמת היתה בפיהו, וקושטא קאי וקיימת לעד. ולפיכך לא נפסקה הכהונה והגדולה מזרעו אחריו.

ועל זה הסמיכו במדרש הכתוב ה' חפץ למען צדקו. יגדיל תורה ויאדיר ויתפרש בדרך צחות יגדיל. הוא לשון פתיל וגדיל, שבזכות גדילים ופתילות של נר שבת וחנוכה בא תורה אור. כהא דאשכחן בגמרא (מגילה י"ד). גבי אשת לפידות (שופטים ד ד) שהוא עשה פתילות למקדש ובזכותו זכה לחיי העולם הבא

בהעלותך את הנרות. אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות

במדרש (שמו"ר פל"ו ב') לא שאני צריך להם. אלא שתאירו לפני. כשם שהארתי לכם כדי להעלות אתכם בפני כל האומות. שיהיו אומרים ישראל מאירים למי שמאיר לכל וכו'. ויש לדקדק אמרם שתאירו לפני כשם שהארתי לכם. וכי אפשר להאיר כדרך שהקב"ה מאיר. וכן מהו הלשון כשם שהארתי וכו'. דאיכנה אנו יודעים באיזה מקום ועם איזה אופן האיר לנו ה'. וגם יש להבין במה שפירש רש"י שמעלה היתה לפני המנורה שעליה עומד הכהן ומטיב את הנרות. למה היה המעלה לצורך ההטבה בלבד. ולא בשעת ההדלקה? ובספר הק' חקל יצחק תירץ דכיון שהדלקתו הוא עיקר עבודתו. לכך לא היתה מעלה. בכדי שלא יחוצץ דבר בינו לבין הקרקע.

ואפשר לומר בהקדם לפרש את דברי רש"י הקדוש ויעש כן אהרן. להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. דהנה בגמרא (ברכות ל"ד:) פליגי רבי יוחנן ורב אבוהו מי חשוב יותר ממי. צדיקים גמורים או בעלי תשובה. ויש לומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. כי אכן גם רב אבוהו מודה שגדולה מעלת הצדיקים שלא טעמו עוד מעודם טעם חטא. והא דקאמר שאין צדיקים גמורים עומדים במקום בעלי התשובה. הוא על דרך מה דאיתא בזוהר הקדוש (ח"ג רפ"ח ע"א) גבי רבי שמעון בן יוחאי אשר אמר כל יומין דאתקטרנא בהאי עלמא. בח"ד קטיר"א אתקטרנא ביה בקוב"ה - נמצא מזה כי צדיק גמור עומד על מעמדו גם בארץ מתחת בקשר אחד. באין לו צורך לעלות ולתקן פגמו בהעולמות העליונים. מה שאין כן הבעל תשובה שצריך עדיין לנקות כתמי נשמתו, מזדקק לעליה בגינו כדי לתקן קלקלתו. - ולזה אמר במקום [ומדרגה אשר] בעלי תשובה [צריכים למיהוין] עומדים [על שליבות הסולם העולה בית אלף מתוך שזקוקים להעפיל ולהתרפק עד שיחתור ה' מקום בשבילם מתחת כסא הכבוד. כענין שדרשו רז"ל (סנהדרין ק"ג). אצל מנשה מלך ישראל. עיין התם, הנה] צדיקים גמורים [אשר מתקטרין עם קטירא חדא] אכן עומדין, דהיינו שהמה אינם זקוקים לעליה הזאת וכאמור.

והכי נמי יתכן לומר לעניינינו כי דייקא לצורך הטבת ותיקון הנרות. עלה הכהן במעלה כמו על גבי הסולם. דבשביל תיקון הנפשות החוטאות. צריך עדיין עליה. ולא כך בהדלקת הנרות. אלו נשמות הצדיקים שלא טעמו טעם חטא אין צריך מעלה - ומעתה זאת הוי נמי שבחו של אהרן שגם הוא לא שינה מלמיהו בקטירא חדא בחיי עלמין ב"ה וב"ש, ומצד עצמו היה יכול להיות ניצב תמיד על מעמדו כמלאך כמו שאומרים בסדרי העבודה של יום הקדוש כי היה כמלאך מיכאל משרת. ואם כן מפני מה צריך להיות מעלה לפני המנורה. אלא בשביל הטבת נר הנשמות של אחרים. ועל זה אמר הכתוב (שמות ל א) ובהעלות אהרן את הנרות וגו' [שבשעה שהעלה ותיקן את הנשמות הנדחות. אז הוא זמן מוכשר לכדי] יקטירנה קטורת תמיד וגו', שבאמצעותו סימא לעיני הקליפות והחיצונים והוציא את כל בלעם מפיהם ונשתתקו המקטריגים.

ויאמר אם יהיה נביאכם ה' וכו':

דע, כי שאר הנביאים הוא במראה, דהיינו מלכות תתאה אתוודע, וע"י גבריאל שהוא סוד החלום, לא כן עבדי משה וכו', בכל ביתי נאמן הוא, הם סוד הב' נוקבין לאה ורחל. כי בית ועליה הם לאה ורחל, בסוד נשרפו חטיך בעליה, שחטה הם סוד כ"ב אתון בזווג עליון, ולפעמים הדינים תקיפים נשרפים בעליה, בסוד ראיתי בני עליה והם מועטים. לזה אמר בכל ביתי נאמן הוא, פה אל פה אדבר בו, כדפרישית שלאה בסוד פה מאחוריו אב"א. והנה כשחוזר אנפין באנפין, פה אל פה אדבר בו. והזווג בסוד דיבור, כמ"ש רז"ל ראוה מדברת, והלשון הוא יסוד ברית מעור, ומראה היא לאה, אין מראה אלא כנגד הפנים:

ותמונת ה' יביט, הנה התפילין נקרא שם ה', כענין (דברים כ"ח י') וראו כל עמי הארץ וכו', וכנגדם ד' מאחוריו, ד' כנגד ד' בתים, וכתר לאה שם במקום ד', זו קשר של תפילין. ומשה זכה ללאה, לזה אמר ותמונת ה' יביט, שהקשר הוא תמונת ד' שלפניו יביט. וז"ס מ"ש רז"ל תמונת ה' יביט, זה קשר של תפילין, כלומר, ד' כנגד ד' שבטים:

שנבואתכם הוא מרחל, בסוד יראה עקב ענוה. ויחר אף ה' בם, מצד דיני חוטם ז"א, וירבו הדינים, אש"ת שא"ת, או ספחת, דרך הפה. וסוד ב' נשים אלו, הם ב' ימי ראש השנה בסוד הרת עולם, והם בסוד מנצפ"ך. והעליונה בסוד מנצפ"ך, ושכ"ה ניצוצות, גימטריא הר"ת עולם. והעליונה, סוד הצלם שזכה לה משה. והיא כלת משה, נקודה פנימית שמתלבשת זו בזו. בסוד, רחל מסרה סימניה ללאה, אלא שאחותה עיקר, כשבא באהל לאה, וכשבא באהל רחל היא עיקר, אבל ביהודה (בראשית ל') ותקנא רחל באחותה, כי לא היתה נכללת באחותה

ונ"ל, שז"ס מה שאמר הכתוב (ישעי' י"א י"ג) וסרה קנאת אפרים מעל יהודה, כי לעתיד תכלל א' בחברתה, בסוד ב' עצים, ולכך היה קריעת המלכות, ושאלו ודוד ומיתת בני יהודה. והב', סוד הסלע שחטא משה, שצוה הקב"ה ודברתם אל הסלע. כי לאה מקודם היתה פב"פ, בסוד הדיבור בברית הלשון. וז"ס מה שנעלם מאת שלמה הע"ה (משלי ל' י"ט) דרך גבר בעלמה, זה משה. והיה השי"ת רוצה להעלות לרחל, שהיא סוד הסלע, להצלע בסוד הדיבור, במקום אחותה. ומשה לא עשה כן בשביל אחותה, כי היא באחור באותו הפנים, והיא כלת משה, ולזה ויך את הסלע בסוד מטטרו"ן, שהיא מטה אלוקים, לבוש ליסוד. ולא העלה אותם בסוד הפה והעינים, כמש"ה ודברת לעיניהם, שהיא לית לה עינין, בסוד עולימתא שפירתא דלית לה עינין, וזהו לא האמנתם בי להקדישיני לעיני בני ישראל:

ומעלתם, פי', שהאחרת נקראת פה. וז"ס מש"ל ותדבר מרים ואהרן במשה, כי מרים היא סוד רחל, ה"ג עולה פ"ר, גימטריא מנצפ"ך והכולל. ואהרן שהוא חסד, שניהם דברו על אודות האשה אשר לקח, ר"ת **לאה**. שכ"ה ניצוצי דינין, ועם המלה גי' כו"ש. ודברו, שלמה לא נדבק ברחל, שהיא יותר חסד, וסמך לזה, והאיש משה עניו מאד וכו', פירוש, בסוד לאה הנקרא ענוה, בסוד (משלי כ"ב ד') עקב ענוה יראת ה':

לא כן עבדי משה:

הנה רוב השגת הנביאים בבי"ע, ששם מטטרו"ן, הנקרא עבד. והיו סבורים, כי משה ג"כ השגתו בבחינת עבד, ולזה אמר לא כן וכו', שמשה אינו בבחינת עבד, כי בכל ביתי נאמן הוא, באצילות:

ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא וכו':

דע, כי תפלה זו יש בה י"א אותיות, שהם אל נא רפא נא לה. ואות פ' באמצע, ופ' באתב"ש היא ו', לרמוז כי מרע"ה המתיק ה' חסדים וה' גבורות שבדעת זעיר, ועי"ז נמתקו הגבורות ונתרפאה, ע"כ דברי הרב זלה"ה:

ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי:

י"ל, מהו אומר ברעתי, היל"ל ברעתם. אמנם הענין הוא, כי מרע"ה היה משורש הבל, וסימנך, מש"ה, ש"ת, הבל. נמצא, כי ס' של משה, היא ס' של הבל. וג"כ בלעם היה מהבל, וב"ל של הבל, היא בל של בלעם. נמצא, שהם משורש אחד, מרע"ה ובלעם. וצריך שתדע, שכשהטיל הנחש זוהמא בחוה, שהיא היתה אם כל חי, מאותה שעה והלאה, כל הנולדים וכל הבאים היו מורכבים מטוב ורע א"כ, בהיות שמשה ובלעם הרשע היו באים מהבל, צריך להיות שמרע"ה היה מצד הטוב של הבל, ובלעם הרשע היה מצד הרע: